

ROLL DESCRIPTIONS

ROLL NO. WITH CENTRE CODE 0010301

DATE OF FILMING 25-10-90

NAME OF THE CENTRE/COLLECTION Saraswati Bhawan Library, Varanasi.

DETAILS OF CATALOGUE (SUB/VOL.) Veda.

LANGUAGE Sanskrit

SCRIPT Devanagari

MATERIAL Paper

TOTAL FRAMES 593

ORIGINAL FILM USED Kodak

FOOTAGE

RETAKE INFORMATION

MSS. NO.

FOLIO NO.

REMARKS

002857

3 frames

Spliced at Spot

002858

27 frames

do

002859

56 frames

do

002860

30 frames

do

002864

2 frames (folio no. 3)

Spliced at End

प्रवेश सं०

६०४५

विषयः वेदः

क्रम सं०

३०३

नाम

नक्षत्र सत्रम्

प्रत्यकार

पत्र सं०

१-५५-० १०-३०
१०४०२

श्लोक सं०

अक्षर सं० (पंक्तौ)

३०

पंक्ति सं० (पृष्ठे)

१०

आकारः

१०.३" X ५.५"

लिपिः देना

आधारः

कमल

वि० विवरणम्

मूषिक मूर्ति

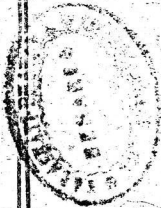
002860

पी० एम० यु० पी०--५९ एम० पी० ई०--१६५१--५० ०००

प्रा० (२६२९)

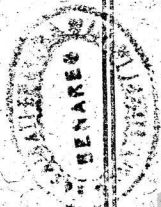

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

॥अथ नक्षत्रसत्रप्रारंभः॥ श्री ॥

पत्र ३० श्लोक ६०० } ८-८ पत्र नारि

श्रीगणेशायनमः॥ अयनक्षत्रेष्टयः॥ तान्त्रपुरोडाशभेदनादिनिमित्ते आयुष-
 म्यः कर्तव्य इति नैमित्तिकविधि विषयत्वलाभाय प्रायश्चित्तप्रकरणे बोधाय-
 नेनोक्ता अपिकाम्या भवन्ति॥ अतएते नैव नक्षत्रसन्नेपापुतिरानत्यायजो-
 तिषामयनेनेष्टपापं निर्णयज्योतिषमुपपद्यते अथ पुनर्मनुजयतीति फ-
 लसंकीर्तनात्॥ अत्र पापनिर्णयपूर्वकज्योतिषात्॥ अप्यमनुजयो भवती-
 ति एकफलं मिति गोपालः॥ प्रायश्चित्तप्रदीपे तु आयुष्कामो नायुदिकामो
 मनुजयकामो नाज्योतिषकामो बानक्षत्रेष्टिभिर्यस्यो॥ नक्षत्रसन्नेप-
 बायस्य इति संकल्पोदाहरणान्मनुजयज्योतिषयोऽप्येकफलत्वम-
 गीकृतमिति प्रतीयते॥ बहुतरपापाकात एनो निबर्हणार्थमपि नक्षत्र-
 सन्नेपयजेतेति चंद्रिकायां॥ आयुष्कामे तु सवसा प्रयोगः॥ अपि

१

नास्वजन्मनक्षत्रे तदेव त्यामिदिदेव यावज्जीवकुयति॥ अथवा तामेव तत्रै-
 व निरावर्तयेत्॥ अत ऊर्ध्वं यन्माश्रयमेवेति गोपालः॥ सायावेनारम्या यो-
 मास्याः पुरस्तादमावास्या भवति सा संकल्पं नक्षत्रस्यापनरणीभिः संपद्यते
 स्यामन्वारभेत्॥ अपिवा अमावास्यायां पूर्णमास्यां नोपनसेयस्यांतल्लक्ष-
 संपद्यते॥ तल्लक्ष्मभरणी॥ इदं च यथाशक्तमेव व्याचख्यो॥ गोपालः॥
 प्रदीपे तु वेनारम्योर्णमास्यावा मावास्यायारंभः॥ अथवा फाल्गुनादि-
 मासत्रयस्य तिथौ भरणीयो गस्तस्यामारंभः कार्यः॥ यस्यांतल्लक्ष-
 संपद्यते इत्युक्तत्वादिति आख्यातं॥ कार्तिक्यावा पूर्णमास्यां भरणीयुक्ता-
 यामारंभ इति कपटिस्वामिनः॥ अत्र भरणीदिनात् पूर्वदिनां दीमुखादि-
 कृत्वा भरणीदिने वपनस्नानादि पूर्वक उदवसाय प्रधान संकल्पः

त्रिभुवनारंभणीयां कृत्वा ॥ श्वोभूतेरुत्तिकानक्षत्रेरुत्तिकेष्टिकुयादितुक्तं
 प्रदीपेपूर्वेधुरन्वारंभणीयां कृत्वा परेधुनक्षत्रेष्टिरिति वदतो गोपाळस्या
 प्येतन्मतं च द्विकायां तु समानोपवसथ पक्षे अन्वारंभणीयाया नष्टयकसं
 कल्पः ॥ भरणीदिने नक्षत्रसन्नेयस्य इति संकल्प्य अन्वारंभणीयायाः
 प्रथमेष्टे श्वोभूतेन तन्नेयं कृत्वा ॥ इमावर्हिष्टिपृथक् संकल्प्य श्वोभूते
 अन्वारंभणीयायाः पुराणं प्रणयनाच्चतुर्होत्रादिदुत्वारंभणीयां समा
 ध्यपाणि संमर्शनादि प्रथमेष्टिकुयति ॥ भिनोपवसथ पक्षे नक्षत्रेण श्वो
 यस्य माणः श्वो नक्षत्रसन्नेयमारक्षमानो बान्वारंभणीयाया यस्य इति
 संकल्प्येदितुक्तं ॥ तस्यामन्वारभूते तन्नेयं पठिते तस्या उपवसथे
 अरण्ये रन्नी नमारोप्य उदवसायमपित्वाग्नीवीहत्याजस्याविति सन्ने
 उपवसथ पदस्य चतुर्दशी परतया गोपाळे न व्याख्यानात् ॥ चतुर्दश्या

२

मेव विहरणांतं नादीमुखं कृत्वा भरणीयुक्तपर्वण्यन्वारंभणीयां कृ
 त्वा रुत्तिकायुक्तप्रतिपदि प्रथमेष्टिकार्या ॥ द्वितीयादि त्रयो गे तु भरण्यां नक्ष
 त्रसन्नेयस्य संकल्प्य मात्रमिति विशेष इति तु न्यायविदः ॥ एतिरु
 न्नेतु प्रथमप्रयोगे विना न्वारंभणीया तद्दोषं भरण्यां संकल्प्य मात्रां अ
 त्तमिते प्रचरेदित्यादि विशेषविधिभूत्या इष्टव्यः पूर्वणिहृत्वा उष्टेयाः
 अतः पूर्वणिहृत्वा ये वतन् नक्षत्रमुपादेयः ॥ ननु प्राकृतो वैरुतो वाप
 र्वा निर्णयो नक्षत्रेष्वनुसर्तव्यः पूर्वाण्हे वा यमधेयादि पर्वसमाप्यते ॥ नक्ष
 त्रेष्टीनां विरुत्तित्वा सवतिष्ठेय विरुत्तिषु पर्वसंधिने व नक्षत्रेष्टिषु नक्ष
 त्रसंधिने व निर्णयस्योचितत्वात् संधिमसहनिता अनुष्टेयाः ॥ क्षयवर्श
 न नक्षत्रसंधिद्वयमेकस्मिन्नहोरात्रे चैतस्मिन्नहनिद्विहयकार्यं ॥

रादिनशेन क्वचिद्दृष्टिनिक्षेत्रसंधिर्नस्तिवेत्। विरम्यसंधिमतिपरदिनेता
 मिष्टिकुर्यादित्यादिशस्त्रेनिर्मितान्तर्गतपर्वग्रहणस्याविवक्षाकारणाभा
 वेनपर्वकायपिनेष्वपिनक्षत्रेषु पर्वविण्याप्राप्तेः क्वचिन्क्षत्रेदिनद्व
 येपि पूर्वणिहव्याप्तौ नक्षत्रेष्टेऽप्रथमदिनएवाउत्थानं। तत्सरनक्षत्रस्य
 तत्तृतीयदिने पूर्वणिहव्याप्तौ अत्र पूर्वणिहः पंचधा विभक्तदिवसस्य प्र
 थमोभागः॥ मध्यमदिने विरम्यतत्रैवानुत्थानं॥ नचैवं बंधो भूते मित्राया
 नुराधेभ्य इति सूत्रविरोधः॥ श्वः शष्टस्याननाक्षनदिनपरत्वात्॥ उक्तं हि
 नक्षत्रसत्राण्ययनानि चैव शोभनिन कुर्यात् प्रगणात्मकमेति॥ तृतीय
 दिने तद्व्याप्तौ मध्यं दिन एव प्रातरुपक्रमः॥ नक्षत्रे च समाप्तिः॥ कस्य
 चिन्क्षत्रस्योदयद्वयसंबंधाभावेन ह्योर्नक्षत्रयोरेकादशत्रयमिति

३

रेकेण पूर्वाह संबंधलाभ इष्टिद्वयमपितत्रैराहोरात्रे कार्यं॥ प्रयोग
 मध्ये पल्यामनां भुकायांतामपरुध्यततत्काले तद्विष्टिकुर्यात्॥ प्रका
 तमग्निहोत्रादियत्तत्रोक्तकर्मचोदितं॥ अर्तुनाभिपुतां भायुं विहाय
 कुरुते द्विज इति गोपालोक्तेः॥ सकल्योत्तरत्वं परुध्यततत्सर्गान्तत्वा
 लेनुत्थानं यद्विरज इति चानुर्मास्य गोचरशतद्वयी व्याख्योक्तेस्तत्समा
 नार्थप्रदीपोक्तेश्चात्रापि शक्योक्तात्॥ एवं स्त्रीप्रसवेभासं॥ पुत्रप्रस
 वे विंशतिरात्रमपरुध्ये वयागः॥ पाथिकुले द्वादशैर्घणमासाभ्यां
 यजेतेति प्रयोगान्ते सूत्ररुदुक्तेरस्य कर्मणो द्वादशैर्घणमासाकरणं
 गमितिनभ्रमितयं दीक्षाकाञ्चीनाग्निहोत्राकरणनिमित्तप्रायश्चि

व

तवद्वपाधिकृताउपदेशानुपपत्तेः नवसत्रः तुल्येयं पाथिकृतीन प्रायश्चित्ता
 नाथीति शङ्क्यः॥ अतिपत्रप्रायश्चित्तायं पाथिकृतीरुत्वेति प्रदीपोक्तिविजु
 पपत्तेः॥ अतः प्रयोगमध्ये प्रातोदशरूपमासो कर्तव्यावेव॥ अतएव कपद
 स्वामीभरणीदिनेन सत्रसत्रसंकल्पे पिपरेह न्यामानास्यनेष्टारुतिकेहि
 कर्तव्येत्याह सूत्रेनुपारब्धनसत्रसत्रस्य देवादिना कान्तदशपौर्णमास
 योगेण कालस्याप्यतिक्रमे प्रायश्चित्तमात्रोचित्येन प्रासाकर्तव्यतयाः
 कर्तव्यात्वयोः कर्तव्यताप्रापणार्थं इत्युपोद्धातः॥ अथ प्रयोगः॥ भर
 णीरुमुक्तादिना सूत्रेषुः समारोप्याजस्यैः सह नउदवसायमाथितानी
 विहत्य मनस्वतीहुताजस्रानेव वा यतनं स्नान्कत्वादिवानादीश्चाहं वि
 धाय रात्रावुदकं शान्तिप्रति सरवंधौ कुर्यात् प्रातरग्निहोत्रं हुत्वा के

पंच

शादिवापयित्वा स्नानादिकं कुर्यात्॥ पुण्याहेनिरुत्तिकादयः प्रीयंतामि
 ति विशेषः॥ जघनेन ग्राह्यं पत्यं पलासहरमेषासीनो यस्तापि देवते श्रीवि
 ष्णुध्यात्वा देशकालौ संकीर्तयित्वा फलानामध्येयतामस्तनामग्रहण
 पूर्वकं अमुककामो न सत्रेष्टिभिर्यस्येन सत्रसत्रेण यस्य इति वा संक
 ल्प्य कृत्वा गवर्गार्हणं कुर्यात् तत्र पुनर्याः पुरस्तादित्यादि न सत्रस
 त्रेण यस्य माणो नारं भणीये स्या यस्य इति संकल्प्य पूर्वकं पुनरात्म
 व्रजंतामिष्टिं समाप्य॥ तदानीमेव याः पुरस्तादित्यादि अमुककामो न स
 त्रेष्ट्या यस्य इति संकल्प्य॥ साधारण संकल्पेनाद्यदिकाम इति निर्दे
 शोरुत्तिकेष्ट्यादियस्य प्रियप्राप्तिका मोरोहिणीष्ट्या यस्य इति विशि
 ष्यतत्तत्कळनिर्देशः॥ अन्यदा साधारण संकल्पे यत्कळनिर्देशः प्रत्येक

पु अनाद्यस्यः कृतिके सार

संकल्पेति तत्रिदं वा एवोच्यते ॥ रुतिकेष्टि संबंधि हविः ॥ श्रीहिमयः पुरोडाशः
 श्रीहिमयश्चरुः ॥ अग्निः अग्निरुतिका ॥ अनुमतिरिति प्रधानदेवता ॥ शेष
 प्रकृतिवत् ॥ स्वस्तिनस्तत्रेष्टिपुष्टकालत्वसधुस्काळत्वना ॥ विहरणपक्षेपि
 प्रथमेष्ट्ययं विहतेष्वग्निष्वेव सती इष्टमः ॥ प्रतिष्टि विहरणं वेति मय्यपि प्रही ॥
 पेउक्तं यासधुस्काळत्वं प्रतिष्टि विहरणं योचितं मिति न्याय विदः ॥ ततस्त
 त्रयोविंशतिष्वेतुहः ॥ कालेस्फेनसहस्रोडाशकपालानि चरुस्काळी मक्षण
 वासादयेत् ॥ निर्वोपो अग्नयेनुष्टं निर्वपामि ॥ अग्नये रुतिकाभ्योनुष्टं नि
 र्वपामि ॥ अनुमत्येनुष्टं निर्वपामि ॥ अनुमत्यानुमंत्रणे ॥ अग्निं होतार
 मिहं हुवे देवीर्यज्ञिया इह याहनामहे ॥ अमृतं देव्यः सुमनस्य माना वि
 येनु देव्यो हविषो मे अस्येतूहः ॥ यथा देवतं प्रक्षणा अधिवपनात्मा

क्मनसैव चरुपुरोडाशीयानां विभागः ॥ अग्नयेत्वा अग्नये रुतिकाभ्यस्ता
 अनुमत्ये व विरहा ॥ अग्नये अग्नये रुतिकाभ्यो वः ॥ अनुमत्ये व इति वा
 यथा देवतमधिपपनादि ॥ काळे अष्टावशोकपालानि प्रकृतिवदुपधा
 मस्तुल्यातिरः पवित्रमपुआनीय आदेवयज बहेति निहितागारे कृवा
 सीति स्काळीमाधिभित्ति निर्धामित्यगारेः परित्युत्थान ॥ यथा देवतम
 भिमृश्य पुरोडाशो कपालेषु निधायतिरः पवित्रं स्काळ्यान्तं उल्लानाव
 पति ॥ धर्मास्तेति ॥ आज्यनिरूप्य पुरोडाशं प्रणोते चरुमुद्दिश्यं नेह्य
 रसस्वेति ॥ ततः सप्तस्रणेत्यादिकाले कृवसमाज्जनिमस्वाहाकारेण मने
 ण उत्करे निरासरतिकेचित् ॥ यथा देवतमभिधायति तद्विबुद्धास्म अ
 दः प्रथमरिति चरुमभिधारयेत् ॥ आद्रो भुवनस्य गोपा इति वानोपा

जनं॥ काष्ठे शोचि के शस्त्रमीमहो॥ स्वारुहायस्य श्रियोद्वोरयि वीरि बतोय
 था॥ अग्रयस्तस्य चेततो॥ मदाभ्यपुरेता विनामग्निमानुषी
 णा॥ तूर्णरिषः सदानवो॥ समिद्धो अग्नेरुत्साहि॥ आन्यभागयो॥ अग्नि
 नारयिमभ्रवसोषमेव दिवो दिवे॥ यशसं वीर तनो॥ शयस्फानो अमी व
 बहाव सुवितुः शिवधनः सुमित्रः सोमनोभवो॥ मित्यनुवाक्ये॥ आयुः क
 मिकर्तृकप्रयोगेतु॥ आनो अग्ने सुचेतु नारायि विधायुषोपस॥ मा उ
 कथे हि जीवसो॥ त्वं सोममहे भगवं यूत कृतायते॥ हृदं दधासि जीव
 सो॥ मित्यनुवाक्ये॥ यान्ये प्रकृतिवत्॥ यज्या अनुवाक्ये॥ अनुमंत्रणं च
 अग्ने प्रकृतिवत्॥ अग्नये कृतिकाभ्यो उब्रूहि॥ होता॥ अग्निर्नः पातु
 कृतिकानश्च देव मिन्द्रियं रदमासां विवक्षणां हविरासं जुहोत नो॥ ४

अग्निंकृतिकायजये॥ यज्ञामहे अग्निंकृतिकायस्य भाति रश्मयो यस्य केन
 वो यस्ये भाविधा भुवनानि सर्वासि कृतिकाभिरभि संवसानो अग्निनो दिवः सु
 विते दधातु॥ वौषट् अग्नये कृतिकाभ्यददं॥ अग्नेः कृतिकानामह
 वयज्यानाहो भयासं अनुमत्या अनुब्रूहि॥ अनुनो तुमतिर्यज्ञं द
 देषु मन्मता॥ अग्निश्च हव्यवाहनो भवता दाश्रुषे मयो॥ अनुमतिर्यज्ञ
 मे॥ यज्ञामहे नुमतिमन्विदनुमते त्वं पन्मासे शवनः कृधि॥ कृते दक्षायनो
 हि प्रण आग्रुधितारिषा॥ नो॥ अनुमत्याददं॥ अनुमत्या अहं देवयज
 यो प्रप्रजया च पशुभिश्च निधीय॥ स्विष्टकृतं॥ हव्यवाहमाभिमातिषाह
 रश्मो हणं पतना सुजिष्णु॥ ज्योतिषते दीद्यंतं पुरंधिमग्निं स्विष्टकृत
 माहुवमो॥ सवेषाह विषामुत्तराध दिव दाय हिरभिधाय पुरस्ता स्विष्ट

कृतः कृत्वेणोपहोमानुहोति॥ अग्नये स्वाहा॥ रुतिकाभ्यं स्वाहा॥ अंबाये स्वाहा॥
 उलाये स्वाहा॥ नितये स्वाहा॥ अन्नये स्वाहा॥ मेधये स्वाहा॥ वषयं ये॥
 उपुणीकाये स्वाहा॥ यथासिं गत्यागः॥ अग्निं स्विष्टं रुतं यज्ञं॥ यज्ञं
 नहंति स्विष्टं रुतं यज्ञं गिरयेः प्रिष्टं रुतं रुतिकां॥ प्रियाधामान्यया
 उमस्याः प्रियाधामान्यया देवानामान्यपानामित्यादिः नृपतां हविः स्वि
 ष्टमग्ने अभितस्तृणादिविष्ठा देवपतेना अभिष्या॥ नृत्तनः पयात्रिरिश
 विमाहिज्योतिष इत्येव जरन आष्ट ३ वीं॥ अन्वाहाय मासाद्य वरदेहा
 ति॥ अन्नलो गास्ति॥ वरोको गां विजानीथाऽन्यनुर्वषमिति रुतिः॥ दक्षि
 णां वरिष्ठं दूरं नमिरे विदुरिति॥ गोपक्षे॥ अथ वरो यथाभा गमहि
 शंतः प्रतिशृण्वीधमिति॥ समानमनुजायादि॥ यावज्जीवप्रयोगातिरि
 कप्रयोगे पुनरात्मवर्जं सतिष्ठते॥ प्रथमदिनप्रभृतिसमाप्तिपर्यंतं

नृपपुत्रः अग्नये स्वाहा॥ रुतिकाभ्यं स्वाहा॥ अंबाये स्वाहा॥ उलाये स्वाहा॥ नितये स्वाहा॥ अन्नये स्वाहा॥ मेधये स्वाहा॥ वषयं ये॥ उपुणीकाये स्वाहा॥ यथासिं गत्यागः॥ अग्निं स्विष्टं रुतं यज्ञं॥ यज्ञं नहंति स्विष्टं रुतं यज्ञं गिरयेः प्रिष्टं रुतं रुतिकां॥ प्रियाधामान्यया उमस्याः प्रियाधामान्यया देवानामान्यपानामित्यादिः नृपतां हविः स्विष्टमग्ने अभितस्तृणादिविष्ठा देवपतेना अभिष्या॥ नृत्तनः पयात्रिरिश विमाहिज्योतिष इत्येव जरन आष्ट ३ वीं॥ अन्वाहाय मासाद्य वरदेहा ति॥ अन्नलो गास्ति॥ वरोको गां विजानीथाऽन्यनुर्वषमिति रुतिः॥ दक्षिणां वरिष्ठं दूरं नमिरे विदुरिति॥ गोपक्षे॥ अथ वरो यथाभा गमहि शंतः प्रतिशृण्वीधमिति॥ समानमनुजायादि॥ यावज्जीवप्रयोगातिरि कप्रयोगे पुनरात्मवर्जं सतिष्ठते॥ प्रथमदिनप्रभृतिसमाप्तिपर्यंतं

पतिव्रतचारिणो भवतः॥ अधः शयिनो ब्रह्मचारिणो स्यातां॥ यज्ञमानो हविरु

च्छिष्टमेव भुंजीत हविष्यं पत्नी॥ यद्वा उभे अपि हविष्यं वा श्रीयाता इति प्र
 रीपो॥ इति रुतिके छि॥ अथ भो भूतेयाः पुरस्तादित्यादि अमुक कामोरो
 हिणीष्याय ह्ये॥ प्राति स्वं फलसंकल्पेन प्रियसंगम कामरतिविशेष
 पात्रासादने अष्टौ कपालानि॥ इहे स्वात्म्यो॥ इहे मे संगा॥ आग्नेयं निरूप्य प्र
 जापतयेरो हिण्ये नृपं निर्वपामि॥ इति निरूप्या उमत्ये निर्वपेत्॥ यथा दे
 वतं प्रोक्षणादि॥ पूर्ववत् सा मिधेन्यादि वक्ष्यमाण सर्वे छिपु॥ आग्नेयं
 तप्रचर्य॥ प्रजापतय इत्युपांशुरो हिण्या अनुब्रूहीत्युच्ये॥ प्रजापतेरो हि
 णीवेतु पत्नी विश्वरूपा बहती वित्रमातुः॥ सा नो यत्तस्य सु विते दधानु यथा
 जीवे मशरदः सवीरो॥ प्रजापतिमित्युपांशुरो हिणी यजेतु चै॥ यथे

ज्ञामहेउषांभु॥प्रजापतिरोहिणीरोहिणीदेव्युदगापुरस्ताविष्वाकृपाणिप्र
तिमोदमाना॥प्रजापतिदेहविषाचर्धयंतीप्रियादेवानामुपयातुयज्ञोवो
३॥प्रजापतयेरोहिण्यादे॥प्रजापतेरोहिण्याअहंदेवयदेवयज्ययाप्र
जयान्वपभुभिन्वजतिर्षय॥स्विष्टकृतेवदाय॥स्त्वेषोपहोमानुहोति
प्रजापतयेस्वाहा॥रोहिण्येस्वाहा॥रोचमानायस्वाहा॥प्रजाप्यस्वाहा॥य
थातिंगत्यागः॥स्विष्टकृदाधासमाप्ति सर्वेष्टिपुर्ववत्॥रतिरोहिणी
ष्टिः॥२॥ यापुरस्तादित्यादिअमुककामोभृगशीषमिक्षत्रेष्ट्यायष्ट्या॥
समानानांराज्यादिजयकामदतिवा॥पूर्ववत्मानासादनादिआज्यस्त्रा
त्यासहहेप्रणीतापात्रेआसादयेत्॥अप-प्रणयानंतरंब्रह्मन्ययःप्रण
व्यामीत्युदेनपयोपिप्रणयेदितिदिशेषः॥अग्नयेचतुरोमुसीनित्
य॥सोमायमृगशीषायजुष्टनिर्वपाभि॥रतिश्यामाकानोचतुरोमु

सोमश्यामापशर्यानेनसोमश्यामाकानोस्त्रेभानयमानः

शेनित्कृष्यअनुमत्येनिर्वपेत्॥सर्वासु नक्षत्रेष्टिपुनस्तत्रदेवतायद्रव्यं
तदेवान्मुमुमत्योः॥अन्यत्रनायव्यपयसआज्यमहविषावेत्युक्तप्रदीपे॥
यथादेवनं प्रोक्षणादि॥आययणवदवधानादित्यादिअष्टौकपालानुप
धायस्त्रात्यातिरःपवित्रंयआनीयपूर्ववत्स्त्रालीमधिभ्रयत्॥अग्नये
नप्रचय॥सोमायमृगशीषाजुष्टि॥सोमोराजामृगशीषेणआगं छिन्
नक्षत्रंप्रियमस्यधाम॥आप्यायमानाबहुधाजनैपुरेतःप्रजायजमानेदधा
तो३सोममृगशीषयज॥येहेसोममृगशीषयितेनक्षत्रंमृगशीषमस्ति
प्रियंराजप्रियतमंप्रियाणा॥तस्मेतेसोमहविषाविधेमराजएधिदि
पदेरांचतुष्ट्यदा३वो३सोमायमृगशीषयिदे॥सोमस्यमृगशी
षस्याहंदेवयज्ययाप्रप्रजयाचेति॥स्विष्टकृतेवदाय॥सोमायस्वाहा॥मृ

सोमराष्ट्रगणेश्वरप्रतिष्ठापनश्रीषष्ठः प्रथमवर्गस्तोत्रविशेषः ॥ १ ॥

गङ्गाध्यायस्वाहा दिवकाभस्वाहा ॥ औषधीभ्यस्वाहा ॥ राज्यायस्वाहा ॥ अ-
भिजित्ये ॥ धनुषहोमान्नुत्तामक्षेणद्वयमाहायस्विष्टकृदादि ॥ अप-प्रणी-
तानिनीयपयःप्रणीतानिनयेत् ॥ समुद्रत्वाप्रहिणोनिस्त्रांयोनिसपिण्डे-
त्सह ॥ इति मृगशीर्षोऽष्टमः ॥ ॥ याः पुरस्तादित्यादि ॥ अमुककामआर्श-
नस्तत्रेष्टयायह्ये ॥ पञ्चकामिदृतिवा ॥ पूर्वविज्ञानासादनप्रणयनादि ॥
अग्नयोप्रियंशुनिरूप्य ॥ रुद्रायाद्रियेजुष्टनिर्वापि ॥ इति तानेनानिरूप्य-
अनुमत्येनिर्वापेत् ॥ पूर्ववत्सात्रासादनकृत्वा ॥ रुद्रायाद्रियाअनुब्रू-
हि ॥ आर्द्रयारुद्रः प्रयमानेति श्रेष्ठदेवानांपतिरश्विनां ॥ नक्षत्र-
मस्यहविषाविधेममानः प्रजाः रीषकोतरीषै ॥ रुद्रमाद्रियज ॥
येभहेरुद्रमाद्रिहेतैरुद्रस्यपरिणोदणत्काद्रानेक्षन्नुपताहविर्न-

रुद्रमाद्रिमोचनं ॥ आर्द्रमाद्रिस्यता ॥

रुद्रस्याग्निवापि-रुद्रायाद्रिया ॥

प्रमुंयमानोदुरितानिविषापायशरं सनुदतामरातीर्षो ॥ रुद्रायाद्रियाइहे ॥ रु-
द्रस्याद्रियाअहे ॥ प्रनयानिनिषीयेति ॥ रुद्रायस्वाहा ॥ आर्द्रायैस्वाहा ॥ पि-
मानायैस्वाहा ॥ पशुभ्यस्वाहा ॥ शेषं पूर्ववत् ॥ इत्यादि ॥ ॥ याः पुरस्ता-
दित्यादि ॥ अमुककामपुनर्वसुनक्षत्रेष्टयायह्ये ॥ प्रजापमुकामोवा ॥ पयःपु-
णीतावजं ॥ पात्रासादनादि पूर्ववत् ॥ आग्नेयंनिरूप्य ॥ अदित्येपुनर्वसुभ्यांजुष्ट-
निर्वापमीति ॥ चरुंनिरूप्य ॥ अनुमत्येनिर्वापेत् ॥ प्रोक्षणादिपयादेवत् ॥ अदित्ये-
पुनर्वसुभ्यामनुब्रूहि ॥ पुनर्नोदेव्य इति स्थणोत्पुनर्वसुनः पुनरेतायहं
पुनर्नोदेवाअभियतुसर्वपुनः पुनर्नोदिविषायजामो ॥ अदितिपुनर्वसुयज-
येभहेदिति पुनर्वसू एषामदेव्य इति रनवाविश्वस्यभर्त्रीजगतः प्रतिष्ठा-
पुनर्वसूहविषावर्धयतीप्रियं देवानां मथ्येनुपायाः नौ ॥ अदित्येपुनर्व-

अदितिपुनर्वसुआग्नेयादितिपुनर्वसुयाहा ॥

अदित्याः पुनर्वसोः शिवाः अदितिः पुनर्वसुः

नामा/पुष्पतीतवे
चर्चा

सुधा निदं ॥ अहि सा पुन रं स्त्री रहं ॥ प्र प्र ज्ञ या ने ति ॥ अ हि ये स्वाहा ॥ पुन रं स्त्री
 भ्यां स्वाहा ॥ आ भू त्वे स्वाहा ॥ प्र ज्ञा त्वे स्वाहा ॥ सि ष्ट रु द्वा दि र्भ वत् ॥ इ ति पु
 न रं स्त्रि ष्ठिः ॥ ५ ॥ ॥ ध्या ॥ प्र र स्ता दि त्पा दि अ भु क का म स्ति थ्य न स न्रे ष्या य स्वे
 ब्र ह्म ब र्च स का म र्त्वि वा ॥ पा त्रा सा द ने अ षो क पा त्ना नि दू र्वा लो हे मे स जे ॥
 अ न्न स्था त्वा सह द्वा प्र णी ता पा न आ सा द ये त् ॥ अ न्न ये नि दारा नि रु त्थ व
 ह स्य त ये ति ध्या य ज्जु षं नि र्व धा मी ति ता न न नि रु त्प्या नु म त्से नि र्व पे त् ॥ आ
 न ये तां ते बृ ह स्प ति ति ध्या या नु ब्रू ह ॥ बृ ह स्प तिः प्र ष्य म जा य मा न स्ति थ्य
 न स न्न म भि स ब भू वा ॥ श्रे ष्ठो दे वा ना ए त ना सु जि ष्णु र्द शो न स र्व अ भ य नो
 अ त्तो ॥ बृ ह स्प ति ति ध्य य ज ॥ ये २ ॥ बृ ह स्प ति ति ध्य ति थ्यः प्र र स्ता दु त म ध्य
 तो नो बृ ह स्प ति नः परि पा तु प च्या त् ॥ बा धे तां द्र षो अ भ य रु धु तां ध्रु वी
 र्य स्य प न य स्या मा ॥ ३ ॥ ॥ बृ ह स्प न ये ति ध्या ये दं ॥ बृ ह स्प ते ति ध्य स्य हं प्र

५४५०तिःस्यमः५

ब्रह्मन्तस्ति अस्य ब्रह्मन्तस्ति अरिः

ब्रह्मन्तये स्वाहा॥ तिथ्याय स्वाहा॥ ब्रह्मन्तये स्वाहा॥ इति तिथ्येष्टिः॥६॥
या-पुरस्तादित्यादिअमुककामः आभ्लेपानक्षत्रेष्ट्यायष्ट्ये॥ आत्रभ्योपन
यकामोवापात्रासादनैअष्टोकपालानिभजनकपालेच्छालीमेक्षणपा
त्रांतरंनस्येनसहसाहयेत्॥ हारुपात्रासहपात्रांतरंनअग्नयेयवा
नितृष्यसप्येभ्यआभ्लेष्टेभ्योजुष्टेनिर्वपामोतितानेननिरूप्यानुमत्त
निर्वपेत्॥ फलीकरणानंतरुत्वाष्टोकपालानुपधायतदुनरतआदेय
जबहलेगारोनिधायप्रबमसीतिभजनकपालमुपधायनिर्दधमिस
गारेःपरिधितुयात्॥ यष्टमेकपालमुपधित्वंतिवेधसः॥ पूष्णस्तद
पीतिविशेषः॥ कालेकपालेपुपुरोडाशमधिश्रित्यधानार्थयिवाम्
रुष्णाजिनानधननादिधिधानात्तलीपरिशूषभजनकपालेधना

पक्षोपवीत्येवापरस्तोत्रादि

सादयेत्॥ धूर्जमस्त्वं देवानां पितृणामस्मि॥ देवपितृमसीत्युह॥ अग्ने
यनिरूप्य॥ प्राचीनाविति पितृभ्यो मघाभ्यो जुष्टं निर्वपामीति चतुरा
मुष्टीभिर्वपेत्॥ यज्ञप्राचीना वीति॥ अग्निं होतारं पितृभ्यजिया निहया
हवामहे॥ आयंतु पितरः॥ वियंतु पितरो हविषो मे अस्य॥ अभ्युयंतो पा
रीत्येवानुमत्ये निर्वपेत्॥ इह देवानां पितृणामित्युह॥ यथा देवत प्रोक्षणा
दिपात्रप्रोक्षणमंत्रेनोहः॥ देवपितृवीतयेत्वा॥ स इह देवं पितृभ्योऽ
धिपपने अग्नये जुष्टं पितृभ्यो मघाभ्यो जुष्टं॥ पंचुहि देवानां पितृन् अ
थैकपालान्मुपधाया गार्हपत्या दक्षिणतः॥ आपितृयज्ञं पृहेत्यगारं नि
धाय पृष्टकपालान्मुपस्थाति॥ पृष्टकपालविभागस्तु त्रीणि मध्ये
दक्षिणे॥ द्वयं पूर्वोपाधित्वैरु एकमुत्तरतो महदितिकल्पः॥ स्वात्नीतु

12

पितृमघाभा २०

पधाया अधिपपनवत्संमुपनृष्टकपालस्याभि नर्त्तनं कापालेष्वधिप
यणं प्रयनं नक्षणीकरणं दक्षिणं निज्वलनं तस्मान्निवासनं अभिघार
णमुहस्तनं प्राच्यां आसादनं प्रयागशेषं मभिघारणमित्याद्युत्ताधार
णपशयं प्राचीना वीतिमुयार्त्त॥ इतरहविषोक्तमहोपवीत्येवं॥ आग्ने
यांतं प्राचीना वीतिपितृभ्यो मघाभ्यो नुक्षु॥ इह उपहृताः पितरो ये मघा
मुमतो जवसः सुरुतः सुरुत्याः॥ तेनो नक्षत्रे हवमागमिषाः स्वधाभि
र्यतिप्रयतंतु पंतो॥ अनसाक्रम्यतत्रैवतिष्ठनाश्रम्याह॥ पितृमघाभ्यो
ज॥ ये॥ इह पितृमघा॥ ये अग्निदधाये नग्निदधाये मुंलोकं पितृदक्षि
मिति॥ या इह विपया इत्यनं प्रविषमघा सुयतं सुरुतंतु पंतो॥ खो
२॥ प्राचीनावित्येव दक्षिणपूर्वाभिर्नु होति॥ पितृभ्या मघाभ्य इह वि

तृणमधानामहं देवयज्ययाश्नहाम्भ्यासां ॥ पट्टकपालस्यस्त्रिष्टकद्वरा
 नभिर्गवशानं च प्राचीनावि ॥ त्वेवमुच्यते ॥ इतरयसो पचीवेव ॥ पितृभ्यः
 स्वाहा ॥ मध्याभ्यः स्वाहा ॥ अन्ध्याभ्यः स्वाहा ॥ अन्धतीभ्यः स्वा
 हा ॥ शेषं पूर्ववत् ॥ ॥ मपेष्टि ॥ मध्याः पुरस्तादित्यादि अमुककामः पूर्वका
 लानि न सन्नेष्ट्यायस्ये ॥ पञ्चकामदतिवा ॥ पात्रासादने अष्टौ कपालानि
 द्वे स्त्राल्यो द्वे मे सणे ॥ अग्नये निरुप्य अयम्यो फलुनीभ्या जुष्टं निर्व ॥ अयमाय
 पा मिदति चर्या निरुप्या उ मत्ये निर्वपत् ॥ आग्नेयंति अयम्यो फलु ॥ ॥ ॥
 नीभ्या मनुब्रूहि ॥ गवापतिः फलुनीनामसितं तदयमिन्वरुणमिव
 चरु ॥ तत्वा विपश्ये स निता रं सुनीनां जीवाजीवं तमुपसाविशे मो ॥ अ
 यम्यो फलुन्यो यज्ञ ॥ ये हे र्यमणं फलुन्यो येनेमा विधा भुवना नि संजि
 ता यस्य देवा अउसं यंति च त ॥ अयमायजा जरलु विपात फलुनीना

जयदेव उच्यते ॥ अयम्यो फलुनीभ्याः पञ्चकामदतिवा ॥ अयम्यो फलुन्यो यज्ञ ॥

प्रपभोरोरवी तं देवैः ॥ अयम्यो फलुनीभ्यामिदं ॥ अयम्यो फलुन्यो यज्ञं ॥ सगो ॥
 प्रप्रजया च ॥ अयम्यो स्वाहा ॥ फलुनीभ्यां स्वाहा ॥ पञ्चकामदतिवा ॥ शेषं
 पूर्ववत् ॥ इति पूर्वोक्तं ॥ ॥ ॥ मया पुरस्तादित्यादि अमुककाम उत
 रा फलुनी न सन्नेष्ट्यायस्ये ॥ समानाना भागित्वं श्रेष्ठ्यकामदतिवा ॥
 पात्रासादने अष्टौ कपालानि द्वे स्त्राल्यो द्वे मे सणे ॥ आग्नेयं निरुप्य भगा
 य फलुनीभ्या जुष्टं निर्वप्यामीति चर्या निरुप्या उ मत्ये निर्वपत् ॥ अ
 ग्नेयांति भगा य फलुनीभ्या मनुब्रूहि ॥ श्रेष्ठं देवानां भगा यो भगा सित
 त्वा विदुः फलुनीस्तस्य पिता ॥ अस्मिन्पक्षत्रमजरं सुनी यगो मद्
 श्ववदुपसंनुदेहो ॥ भगा य फलु
 फलुन्यो भगा ह राता भगा इत्यहता भगा देवीः फलुनी रा विवेरा ॥ भगा
 येन प्रसवमममयत्र देवैः सधमादं मदेमा ॥ ॥ ॥ भगा य फलुनीभ्या

जगत्प्रभासम् ॥ योऽत्रि-भक्त-पुरुषोऽयं विदुः ॥

पिरे ॥ भगवत्फलान्यो रहं प्रप्रज्ञयान् भगायस्वाहा ॥ फलानिभ्यः स्वाहा ॥
श्रेष्ठाय स्वाहा ॥ श्रेष्ठाय स्वाहा ॥ उतरेष्टि ॥ १५ ॥ या-पुरस्तादित्यादिअमुकका
म-हस्तनक्षत्रेष्ट्यायस्वये ॥ समानानां सवितृत्वकामदृतिवा ॥ विशानि
कपालानि स्खालीमेषणं चेति ॥ शारदत्रीहीणामध्ये ये आमुं भवति
तादृशपाष्टीकादीनामनयेनिरूप्यसवित्रेहस्त्यायनुष्टुपनिवपामिति
तानेव निरूप्यामुपत्येनिर्वपेत् ॥ यथादेवतप्रोक्षणादिनक्षत्रहविषेष्ट
दशकपालानुपदधाति ॥ आग्नेयान्ते सवित्रेहस्त्यायनुष्टुपहस्त्यायनुष्टु
हीत्युच्चे ॥ आयातुदेव-सवितोपुयातुहिरण्ययेनसुरतारयेन ॥ वहन
हस्तं सुभगविप्रनापसंप्रयच्छतं पपुरिपुण्यमच्छी ॥ सवितारमित्यु
पांशुहस्तं यजेत्युच्चे ॥ ये ३ हे सवितारं हस्तं हस्त-प्रयच्छन्मृतं मसी

सवितारं हस्तं हस्तं

सवितारं उपानिहस्तं सवितारं सवितारं

योदक्षिणेन प्रतिग्रहीणीमएनत् ॥ शतारमद्य सवितारविदेयोनोहस्त्याय
प्रमुवाति यत्ता ३ वौ ३ ॥ सवित्रेहस्त्यायेदं ॥ सवितुहस्तस्याहं देव ॥ स्वस्ति
माय्यमुमान्मयासं ॥ सवित्रे स्वाहा ॥ हस्त्याय स्वाहा ॥ दृढं स्वाहा ॥ एणो स्वा
हा ॥ प्रयच्छते स्वाहा ॥ प्रतिग्रहीते स्वाहा ॥ श्रेष्ठाय स्वाहा ॥ हस्तोष्टि ॥ १५ ॥ या-
पुरस्तादित्यादिअमुककामधिष्ठानक्षत्रेष्ट्यायस्वये ॥ विप्रप्रज्ञाकामदृ
तिवा ॥ षोडशकपालानि स्खालीमेषणं च ॥ अग्नेयं निरूप्य ॥ तद्विवा
मेजुं निवपामिति निरूप्यामुपत्येनिर्वपेत् ॥ आग्नेयान्ते तद्विवा
यातुद्वेह ॥ तद्विवा नक्षत्रमभ्येति विवाहं सुभगं ससं भवति श्रेष्ठमानां
निवेशयन्मृतान्मस्याहं श्वरूपाणि पिंशन्मुपनानि विधाय ॥ तद्विवा
विवायज ॥ ये ३ ॥ हेतुशारं विवातं नृस्वद्यातु विवा विवशांतं नक्षत्रं

सवितारं विवशांतं

भरिदाअस्तुमस्य॥ तनः प्रजावीर्यती॥ सनातुगोभिर्नोअधे-समनत
यज्ञावो॥ तद्वैवित्रायाददं॥ तद्वैवित्रायाअददं॥ नादोभयासा॥ त
द्वैस्वाहा॥ चित्रायैस्वाहा॥ चित्रायैस्वाहा॥ प्रजायैस्वाहा॥ त्रिषूषवेवत॥ इ
तिचित्रोष्ट्रः॥ १२॥ ॥ या-पुरस्तादिअमुककामस्वाती॥ नक्षत्रेष्ट्यायसा
कामचार॥ पुलोकेष्ट्रभिजयकामइति॥ व्रतग्रहणाते॥ इपेतोज्ञेसा
त्रारवामादिनति॥ अपउ॥ अनाअस्मिन्गोपतोस्यातबकी॥ यज्ञ
मानस्यपभूत्याहि॥ निरुधाति॥ इध्मानिहि॥ संभरणतेशारवायाः पण
निधित्वाउत्रेणगाहपत्यनिधायभूवंछित्वाधृष्ट्याकारमुपवेषक
त्वागाहपत्यस्यपश्चांनिधायद्विगुणांप्रदिशमात्रंजुमूलंमूखांनिबधा
संप्रसायिग्रैत्रभीयात्॥ निरुसत्ताइति॥ तूलीदभंविस्त्रापाकराति
अष्टोक्पात्तानिरुजालीमेष्टनं॥ धृष्टिस्त्रानेउपवेषवासादयत्॥ आ

निरुज

१६

प्रजावीर्यती॥ त्रि-लोकचिन्ताः

नयेनिरुप्यानुमयेनिर्वापः॥ यथादेवतंप्रोक्षणादि॥ कस्तांतेसरुप्यस
तायागोः पयोदोहयति॥ उत्तरेणगाहपत्यंरभंभुदोहनपात्रंराखापवि
त्रंकुंभीमुपवेषेवासादु॥ कमउलुजलेनमुपध्वमिति॥ त्रि-प्राक्षणेन
उधनेनगाहपत्यमुपविश्यउपवेषेणगाहपत्यादुहीयोगाराभिरुहति
मातरिधनोद्यमोसीतितेपुष्कालीमधिभ्रयति॥ घोरसीति॥ उदगग्रंश
खापवित्रंनिधायवस्त्रांपवित्रमसीतिशारवापवित्रमन्वारभनानुय
छति॥ आयतीर्गाप्रतीक्षतेएताआचरंति॥ बकीर्भवतीपजायमानंहेत
नायुर्निश्चयामयतिगोः॥ पूरिर्कर्मिणंप्रत्याहा॥ उपसंष्टिमेप्रब्रूतात्॥ स
आह॥ उपसंष्टेति॥ दुःस्वप्नानामउमंनयते॥ हुतस्तोकरुति॥ पुरस्तात्
संश्रुवंस्थाल्यांसिचनेपछति॥ कामपुष्टइति॥ सआह॥ गंगा॥ उयस्या
देवानां॥ हितमिति॥ अभयुराह॥ सावित्रायुः॥ नान्यगोदोह॥ अस्या

तु १५

वायुनिष्ठ्याया खल॥

इष्टे पुनश्चिकीर्षायां बहुदुःखिनायवे निष्ठाया देवेभ्यो हव्यः॥ कल्पतामि
तिवाभिसर्गः॥ अचिकीर्षायास्तृती॥ दोहने पञ्चानीय संक्षालनं कुंभ्यामेत
यति॥ सष्ट्यधमिति॥ काले आग्नेयमुद्रास्पतृतीपयाभिधायै उद्रास्पय
स्तमासेत्वं करोति॥ आग्नेयाने॥ वायवे निष्ठ्याया नुब्र॥ ३६॥ वायुनसत्रम
भेति निष्ठ्यातिमृष्टे गोत्रपमोरोरुवाणः॥ समीरयन्मुवनामाते रिभापह
भा॥ सिनुदतामरातो३ पथरुवेण द्विरवदायाभिधायै॥ वायुनिष्ठ्यायज॥ ये
३६॥ वायुनिष्ठ्यातजा वायुस्तदनिष्ठ्याष्टणोतुननक्षत्रेभूरिदाअलुमत्य
तनोदेवासोअनुजानुका मयथातरे मरुतिता निविभा३वो३॥ वायवे नि
ष्ठ्यायाइदं॥ वायोनिष्ठ्यायाअदंदव॥ यैष्टिया वैभ्रयास्तं॥ वायवे स्वाहा॥
निष्ठ्याये स्वाहा॥ कामचारय स्वाहा॥ अभिजित्ये स्वाहा॥ सहस्राख्या प्र
स्तरममौ प्रहरति॥ यज्ञविमोकाते यजमानउत्करे उपवेपथ्यस्फुटप्र

वायानिष्ठ्यायज वायनिष्ठ्याय १०

देशमुपगृहति॥ यदेवामनुष्येषु क्रवाननपगन्तुः॥ अम्यत्स्ववत्॥ इति
स्वातीष्टिगा॥ पाः पुरस्तादित्यादिअमुकका नो विनाशानक्षत्रेणा॥ पश्यता
नानानां प्रेक्ष्याभिजयकाम इतिवा॥ एकोनविंशतिरुपास्तानि स्वाती
मेक्षणासादयेत्॥ आग्नेयं निरूप्यैष्टानिभ्यां विनाशवाभ्यां नुष्टं वि
पामीत्यनुमत्ये निर्वपेत्॥ काले नक्षत्रदेवते एकादशरुपास्तानुपद
धाति॥ आग्नेयाने देशानिभ्यां विनाशवाभ्यामनुब्र॥ ३६॥ दूरमस्मिन्न
वायुमुभीतास्तदंशं नक्षत्रतात द्विशाखे॥ तनोदेवाअनुमदंतुम
तंपश्चात्पुरस्तादभयं नोअस्तो३ देशानी विनाशये यज॥ ये ३६ देश
ानी विनाशये नक्षत्राणाम धिपत्नी विनाशये त्रैष्टा विनाशनीमुवनस
गोपौ॥ विष्टयः शत्रूनपबाधमाना वपसुधनुहतामराती३वो३
देशानी विनाशयेआखल॥

१८

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

मित्राया नृराध्वंश्चरं विवर्त्या दुष्पुत्रा प्रपन्नो नृराध्वः

सत्रमुदगापुरस्तादनुराधासदिति यद्वदन्ति ॥ तन्मित्र एति पथिभिर्देवयानैर्हरि
मये विनितैरन्तरिक्षाद्भवौ ॥ मित्राया नु राधानामहं देवप्रजयाच-
मित्राय स्वाहा ॥ अनुराधायै ॥ स्वाहा ॥ मित्रधेयाय स्वाहा ॥ अभिजिष्ये स्वाहा
शेषं पूजयन् ॥ इत्यनुराधेष्टः ॥ ५६ ॥ ॥ याः पुरस्तादित्यादि अमुककामो
ज्येष्ठानक्षत्रेष्ट्यायष्ट्ये ॥ समानानां ज्येष्ठ्याभिजयकाम इति वा ॥ एको
नविंशतिकपालानि स्खालीमेष्टुण्वासादयेत् ॥ महाव्रीहिना नैयमित्तु
पद्मं ज्येष्ठायै जुष्टं निर्वधामीति नितुप्यानुमत्ये निर्वधयेत् ॥ काले नक्ष-
त्रहविषयैकादशकपालान्मुपदधाति ॥ अग्न्यान्ते रश्मयज्येष्ठाय
नुब्रूहि ॥ रश्मि ज्येष्ठामनु नक्षत्रमेति यस्मिन् चन्द्रं च नृयन्तार ॥ तसि
नयममृतं दुहानाः ॥ क्षयन्ते रे मरुदिति दुर्दिष्टं ॥ रश्मि ज्येष्ठामज ॥ ये

325484 4701

रं. त्यज्यथायाः पि. रं. त्यज्यथाः ० इति ।।

रुद्रं ज्येष्ठं पुरं दराय रषभाय धृष्टव भाय सहमानाय मीढये । द्वाय
ज्येष्ठामधुमरहानोरु रुणोतु यजमानाय लोकोत्तवो ॥ रुद्राय ज्येष्ठाय
रुद्रस्य ज्येष्ठाय अहं ॥ येदियावी ॥ रुद्राय स्वाहा ॥ ज्येष्ठाय स्वाहा ॥ ज्येष्ठा
य स्वाहा ॥ अभिजित्ये स्वाहा ॥ शेषं पर्ववत् ॥ इति ज्येष्ठोऽङ्गः ॥ १॥ ॥ व्यापूरुता
दित्वादि ॥ अमुककामो मूलं न ह्यत्रे ष्याय ष्ये ॥ मूलं प्रजां विदेयेति वा ॥ अ
थैकपालानि स्वाप्त्यो भूषणे चासादयेत् ॥ आग्नेयं निरूप्य प्रजापतये
भूलाय नुष्टं निर्वपामीति चरव्यां निरूप्या नु मयै निर्वपेत् ॥ आग्नेयात्
प्रजापतये भूलायानुष्टं ॥ अत्र प्रजापतिपदस्योपांशुत्वमिति च
काया ॥ मूलं प्रजावीरवती विदेयपराज्ये नु निरुतिः पराचा ॥ गोभिर्नक्ष
त्रपशुभिः समक्तमहभूयधिजमानाय मय्यो ॥ प्रजापतिं मूलं यजयेत् ॥

प्रजापतिं मृतं पात्रवह ।

हे प्रजापतिं भूतमहं नो अधसु वितेदधातुभूतं न सत्रं निमित्तदृतिः पराची
 वाचा निर्वृतिनुदामिशिवं प्रजायेति वमस्तु मथा ३३॥ प्रजापतये स्वाहायेदं
 प्रजापतेर्भूतस्यवि ॥ प्रजजया ॥ प्रजापतये स्वाहा ॥ भूतस्य स्वाहा ॥ प्रजाये
 स्वाहा ॥ शोभं पूर्ववत् ॥ इति भूतलोष्टिः ॥ १८॥ ॥ याः पुरस्तादित्यादि अमुक
 कामः पूजयादानसत्रे क्षायक्ष्ये ॥ समुद्रकामस्याभिजयकाम इति वा ॥
 भूतलोष्टिवहासादनादि ॥ अश्वोषाद्यभ्यो जुष्टं निर्वपामि इत्यादि ॥ अश्वोषा
 द्यभ्यो जुष्टं निर्वपामि इत्यादि ॥ अश्वोषाद्यभ्यो नूत्र ३ ॥ मादिव्या आपः पयः
 सा संवभृत्तुया अंतरिक्ष उत पाथिनीर्याः ॥ या सामुषादा अनुयति काम
 तान आपः शस्त्रोना भवन्तो ॥ आपोषादा यज ॥ ये ३ देवाषादा यश्च क
 ष्यायाश्च नाधाः समुद्रियायाश्च वेदंती रुत प्रासनीर्याः ॥ या सामुषादा म
 भुभक्षयते तान आपः शस्त्रोना भवन् ३ ३ ॥ अश्वोषादा भ्यदृदं अ

१९

अपोषादा आ ३ ३ ॥

अपोषादा नां प्रि ॥ अपोषादा १० पं ५० ॥ कृत ॥

पामुषादानामहं प्रजजयान् अश्वोषाहा ॥ अषादाभ्यः स्वाहा ॥ समुद्राय स्वा
 हा ॥ कामाय स्वाहा ॥ अभिजिह्वे स्वाहा ॥ अन्मत्सर्ववत् ॥ पूषाषादेष्टिः ॥ १९॥
 याः पुरस्तादित्यादि अमुक काम उन्तराषादानसत्रे क्षायक्ष्ये ॥ अनपज
 यकाम इति ॥ भूतलोष्टिवहासादनादि विश्वेभ्यो देवेभ्योषादाभ्यो जुष्टं निर्व
 पामि इत्यादि ॥ विश्वेभ्यो देवेभ्योषादाभ्यो नूत्र ३ ॥ न नो विश्व उपश्रव्य
 तुदेवास्तदेषादा अभिसंयतयत् ॥ तनसत्रं प्रयतां पशुभ्यः रुषिरोष्टि
 यजमानाय कल्पतो ॥ विश्वान् देवानाषादा यज ॥ ये ३ देविश्वान् देवाना
 षादाः शुभ्रा क्रम्या भुवनयः सुपेशसः कर्मरुतः सरुतो वीर्यावती ॥ विश्व
 देवान् हविषा वर्धयतीरषादाः काममुपयानुयता ३ ३ ॥ विश्वेभ्यो दे
 वेभ्योषादाभ्यदृदं ॥ विश्वेषादेवानामहं वं प्रजजयान् ॥ विश्वेभ्यो दे

विश्वान् देवानाषादा

प्रणिः ल. पु. य. मिति वा

विद्येष्टां देवाता मया गतां त्रि० दिश्वंदेवताः ॥ १०५ ॥ अंतः

वेद्यस्वाहा॥ अष्टाध्यायः स्वाहा॥ अनपजय्याय स्वाहा॥ जित्ये स्वाहा॥ शोप
ववत्॥ इत्युत्तराष्टादशः॥२॥ तदानीमेवयाः पूरस्तादित्यादिअमुककामभि
नसत्रेष्ट्याय ह्ये॥ ब्रह्मलोकाभिजयकामद्वित्वाम् के छीनदासादनादि॥
ब्रह्मणेभिजितैजुं छनिर्विषामीत्यादि॥ ब्रह्मणेभिजितेजुं ब्रह्म॥ यस्मिन्नसा
भ्यजयत्सर्वमेतदमुंचलोकमिदम्वसर्वं॥ तन्नानसत्रमभिजिह्मि
मश्चिदधावहणीयमाना॥ ब्रह्म॥ अभितैयज॥ पत्रे ब्रह्माभितितमुभौ
लोको ब्रह्मणा सजिते मो॥ तन्नानसत्रमभिजिह्विन्नष्टा॥ तस्मिन्वयद्वतनाः स
जयेमतनादेनास्तोअनुजानुतुका मा॥ ३॥ ब्रह्मणेभिजिते इह॥ ब्रह्मणा
जितोह॥ प्रपन्नयान्व॥ ब्रह्मणे स्वाहा॥ अभिजिते स्वाहा॥ ब्रह्मलोकाय स्वा
हा॥ अभिजित्ये स्वाहा॥ अन्यत्पर्ववत्॥ इत्यभिजितिष्टिः॥२॥ ॥ याः पू
रस्तादित्यादिअमुककामः श्रोणानसत्रेष्ट्याय ह्ये॥ पुण्यस्तोकप्रव

ब्रह्मणि निहितम् यथा ब्रह्मणो निजितः पि पदं निजितं हरेः प. ५. १०।

पंचागुलविस्तृतानि च गुलदीर्घाणि चोष्णानि च शीतानि च त्रैमुपपद्यते ॥
पापकीर्त्तनाकर्णनकामरुतिर्वा ॥ एकादशकपालानि स्वात्मीमक्षणेन वा
सादयेत् ॥ विष्णवे श्रोणायै जुष्टं निर्वृत्तीपातनिर्वापः ॥ नक्षत्रहविषे क्रवमली
सादेः ॥ श्रीशंकपालाभ्युपपद्यते ॥ अनेयाने ॥ विष्णवे श्रोणाय अजुष्ट
हि ॥ शृण्वन्ति श्रोणा भमन्तस्य गोपा पुण्यामस्या उपपद्यते मिवाच ॥ म हरेच
विष्णुपत्नी भद्रं यं प्रीतिं धिमेनां हविषाय जन्म ॥ विष्णु श्रोणाय जन्म
हविष्णु श्रोणात्रेधा विष्णुरुगायो विष्क्रमे मही दिव्यं धर्मं तं रिक्ता ॥ त
श्रोणति श्रवरूढमाना पुण्या श्लोकं यन्माना यकृष्वती श्वेश विष्णवे श्रो
णाय इहं विष्णोः श्रोणाय अहं यान्नाहो विष्णवे स्वाहा ॥ श्रोणाय स्वाहा ॥
श्लोकाय स्वाहा ॥ श्रुताय स्वाहा ॥ शेषं पूर्ववत् ॥ इति श्रवणेष्टिः ॥ २३ ॥ याः
पुरस्तादित्यादि अमुककामः श्रविष्ठानक्षत्रेष्ट्या यष्टये ॥ समाना मंत्रं प्रपूज्या

विष्णोः श्रौणायाः प्रियाः विष्णोः श्रौणदं च विष्णोः श्रौणामा ३४

वसुन्धराविष्ठा आश्वह

कामरुतिवा॥ षोडशकपाला निस्साली मेक्षणं नैयादि॥ वसुभ्यः श्रविष्ठाभ्यो
 जुष्टं निर्वपामीति निर्वपः॥ नक्षत्रहविषेष्टकपालानामुपधानं॥ आग्नेया
 त्वेवसुभ्यः श्रविष्ठाभ्यामुक्त्रुहि॥ अष्टौ देवा वसवः सोम्या सश्वत्तस्रो दे
 वीरजरा श्रविष्ठाः ते यत् पातुरजसः परस्तात्स वत्सरीणममृतं स्वस्तोऽ
 वत्सत्रश्रविष्ठा यज॥ यत्र यज्ञमहं वत्स श्रविष्ठा यत्नः पातु वसवः पुर
 स्तादक्षिणतो भियंतु श्रविष्ठाः॥ पुण्यं न सत्रमभिसंविशा ममानो अराती
 रघ्नोऽंसागाश्चोऽवसुभ्यः श्रविष्ठाभ्यमुद्वत्सनां श्रविष्ठानामहं यात्रा
 दः॥ वसुभ्यः स्वाहा॥ श्रविष्ठाभ्यः स्वाहा॥ अग्राय स्वाहा॥ परी मे स्वाहो॥ शोषं जगदि
 ह्वं वत्स रतिपनिष्टेष्टिः॥ १२३॥ ॥ याः पुरस्तादित्योदितुककानः शना
 भिषश्चक्षत्रेक्ष्या यक्षे॥ द्योतिश्चिलभवनकामरुतिवा॥ अष्टादशक
 पाला निस्साली मेक्षणं यत्सादिरुष्यान्नी हिनमये भित्स्थ वरुणाय २३
 वत्सनां प्राविष्ठानां च॥ वत्सव श्रविष्ठा द्वादशं पं० धं० क्रतु॥ वत्सनां श्रविष्ठा

वसुधैव कुटुम्बकम् । भैरवाय नमः ॥

[illegible]

अतिशय प्रसन्न

अजायैकपदे प्रोष्ठपदे भ्योनुष्टुभिवर्षामीति न सन्नह विनिर्वापः ॥ कृष्णानां ग्रीहीणां
 निर्वापद्वितिनं दिकायां ॥ ह्यात्पुपधानं च ॥ आग्नेयांते अजायैकपदे प्रोष्ठपदे
 भ्योनुष्टुभः ॥ हि अज एकपादुदगात्पुस्तुहि ॥ ध्याभूतानि प्रविमोदमानः ॥ तस्मै
 वा ॥ प्रसवेयं तिसर्वे प्रोष्ठपदासो अमृतस्य गोपा ॥ अज एकपद प्रोष्ठपदा
 मजायै ॥ हे अज मेकपाद प्रोष्ठपदा निभ्राजमानः मभिधान उग्र अत रिसम
 रुहदगात्तुष्टुस्यंदेवमजमेकपाद प्रोष्ठपदासो अउयं तिसर्वी ॥ १ ॥ अजा
 यैकपदे प्रोष्ठपदे म्मदृष्टं ॥ अजस्मैकपदे प्रोष्ठपदानामहं भप्रजया च अ
 जायैकपदे स्नाहा ॥ प्रोष्ठपदे म्म स्नाहा ॥ तेजसे स्नाहा ॥ ब्रह्म न च सायसाहा ॥
 शोधं ब्रवन्त ॥ ॥ पूर्वा प्रोष्ठपदे हि ॥ २५ ॥ ॥ याः पुरस्तादि आदित्वादि अ
 मुके काम उतरा प्रोष्ठपदान् दृष्टव्यं यक्ष्ये ॥ इदं प्रतिष्ठाका पदं निवा ॥ अ
 जायैकपात्ता निष्ठांती मे स्तर्णवासादयते ॥ अहये बुध्नियाय प्रोष्ठपदे
 अजस्मैकपदः पादपदानां जि ॥ अज एकपदात्वाष्टपदा रं ॥ ५ ॥ ॥ ५ ॥ ॥ ५ ॥

३
२२

आराधना

पाणिपदायं

भ्योनुष्टुभिवर्षामीति निर्वापः ॥ क्रमौकपालं मालिन्मार्गमधिबधयं
 ति ॥ आदेवः भुवमभिपुत्रोत् ॥ क्रवमसि ॥ अंगारमभिवन्तयति ॥ निहृष्टं
 विनि ॥ अभिवासयति ॥ भृगूणा नप्यस्व ॥ यस्मै ॥ तत्र पुरोडाशपपाति
 आग्नेयांते ते रुहमभवन्नाह ॥ अहये बुध्नियाय प्रोष्ठपदे म्मः ॥
 उग्रं रही ॥ अहिबुध्नियः प्रयमान एति प्रेष्ठोदयानामु
 तमाबु प्राणां तं ब्राह्मणाः सोमपाः सोम्याः प्रोष्ठपदासो अभिरक्ष
 तिसये ॥ अहिबुध्नियं प्रोष्ठपदा म्मज ॥ मे ॥ हे हिबुध्नियं प्रोष्ठपदा
 मे पवार एकमभिकमदेवाः प्रोष्ठपदा सट्टित्या च दंति ॥ ते बुध्नियं
 रिषच ॥ सुवेतो हि ॥ रक्षेति नमसो य स यो ॥ १ ॥ मधुश्च त्वपहो म
 संलुबाहुनिवा प्रतिष्ठितो होतव्यः ॥ अहये बुध्नियाय प्रोष्ठपदे म्मदृष्टं
 चतस्रसि नादि अवाहनादि सर्वेषां शुभयोगः ॥ अहिबुध्नियं प्रोष्ठपदानां ॥ ३५ ॥

३७

चतस्रसि नादि अवाहनादि सर्वेषां शुभयोगः ॥ अहिबुध्नियं प्रोष्ठपदानां ॥ ३५ ॥

अहर्बुद्धिपद्मकोपपदानेति० अहर्बुद्धिपद्मा च ॥ १५॥

अहर्बुध्रियस्य प्रोष्ठपदानामहं ॥ मानं प्रतिशोभयेयं ॥ अहर्बुध्रियाय स्वा
हा ॥ प्रोष्ठपदेभ्यः स्वाहा ॥ प्रतिशोभये स्वाहो ॥ शीर्षं पूरयन् ॥ इत्युत्तरप्रोष्ठपदे
ह्रिः ॥ २६ ॥ ॥ याः पुरस्ताद्विद्यादिभिरनुकामोरेवती नक्षत्रे ध्यायाः श्रेयः ॥
पञ्चकामदतिवा ॥ अष्टौ कपालानि स्वाह्यो मे क्षणे वा सादयेत् ॥ पूज्ये
रेवत्यै जुष्टं निर्वपामीति विरूपा पिष्टानां च हं श्रपयेत् ॥ आग्नेयाते ॥
पूज्ये रेवत्या अत्रुद्धरहि ॥ पूजारेवत्यन्वेति पथां पुष्टिपती पञ्चपावाज
वस्ते ॥ इमा विह्व्या ॥ प्रयत्नानुपाणामुगे नो यानैरुपयातां यज्ञो ॥ २७ ॥
पूजारेवती यत् ॥ ये यज्ञा मरे पूजणरेवती क्षुद्रास्य मरुरक्षतु रेवती
नागा नो नो अश्वाः ॥ अचैतु पूजा ॥ अजं श्रुतौ बहुधा विरूपयजि
॥ सत्रतां यज्ञमानाय यत्तां ॥ २८ ॥ पूजारेवत्या इदं ॥ पूजारेवत्या अहं

पुस्तक विभाग - पुष्पाखरी - बदायुँ

उष्टिमाभ्युमाभ्युमासं॥ पूजेत्साहा॥ देपजेत्साहा॥ पभुम्यःसाहा॥ अ
मस्तुर्वित्॥ इतिदेवतीष्टिः॥ २५॥ ॥ याः पुरस्तादित्यादि अनुकृताभि
अभ्यमुक्तस्तत्रेष्ट्यापश्य॥ श्रीन पधि ररामदति॥ दशकपाला
निष्ठातीनेष्टणचासादयेत्॥ अधिभ्यामभ्युभाजुष्टनिवपामीतिन
क्षत्रहविर्निवापिः॥ तदर्थं देवकपाले उपदध्यात्॥ भृगुणा नमोयां॥ वेप
नेकपाले उपविनुतो नोधसः॥ पूजस्ते अपिप्रतः॥ आनेयाते॥ अधि
भ्यामभ्युभापनुष्टुष्टि॥ तदर्थिनावभ्यमुजोपयाताष्टुभंगमिष्टो
सुयमेभिरभ्यैः॥ स्वनक्षत्रं हविषायजतौमभासं परलोपजुपासन
क्तौ॥ अधिनावभ्यमुजोयज॥ येष्टिनावभ्यमुजोयोदेवानांभिषा
जौहव्यमाहोविश्वस्यदूतावधृतस्थगोपा॥ तौनक्षत्रंजुनुषाणोपयाता

अभिधानां प्रमाणवत्त्वम् ।

अभिनीरव्ययुजाः प्रि-अभिनावस्ययुजाविदं ५ ५ ॥ १३ ॥

एतत्तुति

नमोऽभिनांरुग्मोऽव्ययुग्मांशौऽअभिभ्यामभ्ययुग्म्यानिदं अभिनीरव्ययु
जोरहं ॥ येदियम्यनादोभ्यासं ॥ अभिभ्यांस्वाहा ॥ अभ्ययुग्मांस्वाहा
ओनायस्वाहा ॥ अथैस्वाहा ॥ शोपं पूर्ववत् ॥ अभिनीदि ॥ १६ ॥ याः पुर
स्तादिस्तादिअमुककामोभरणीनिक्षत्रेयमायस्ये ॥ समानांराज्याभिजा
यकामदतिभा ॥ अशोकपालानिखात्योमेक्षणेन्यासादयेत् ॥ यमायापभरणी
भ्योजुष्टनिर्वपामीतिनक्षत्रहविनिर्वापः ॥ आग्नेयातेनरोरवयनाह ॥ य
मापभरणीभ्योऽनुब्रूहि ॥ अपवापानंभरणीभरंतुतद्यमोराजाभग
वाचिनशो ॥ लोकस्वराजामहतोमहानिस्तुगनेः पंथासभयंरुणोतो
यममपभरणीयजि ॥ येयः हेयममपभरणीयस्तिनक्षत्रेयमरुतिराजा
सस्तिनेनमभ्यापिचंतदेवा ॥ तदस्यचित्रं हविषायजमापयार्जनं
यमापभरणीराजः ॥

२३

यमापभरणीनोऽभिभ्यामभ्ययुग्म्यानिदं ५ ५ ॥ १३ ॥

यमाप

भरणीभरंतु ॥ शौऽयमायापभरणीमदहं ॥ यमस्यापभरणीनामदहं
प्रजयस्यः यमायस्वाहा ॥ अपभरणीभ्यस्वाहा ॥ राज्यायस्वाहा ॥ अभिजा
तेस्तां ॥ शोपं पूर्ववत् ॥ इतिभरणीदि ॥ १७ ॥ ॥ तदानीमेवयाः पुरस्तादि
स्तादिअमुककामोभमावास्मेवमायस्ये ॥ कामावाप्तिकामदतिभा ॥ अ
शोकपालानिखात्योमेक्षणेन्यासादयेत् ॥ आग्नेयानिरुप्यानुमते
निर्वपेत् ॥ आग्नेयमधिभ्रित्याज्येनिरुप्यखात्योतं तुलप्रक्षेपः ॥ आ
ग्नेयातेऽभनायाश्वतुराज्यस्पर्शहनाह ॥ अमानास्यायादतुपांशु
अनुब्रूहिहस्त्यैः निवेशनीसंगमनीयसूनांविभ्यारूपाणिपसून्मा
नेरापंती ॥ सहस्रपोषसुमगारराणासानआगन्वर्चसासंनिशनी
रतुपांशुअंरुत्तुयैः अमानास्यापांशुयजेत्तुयैः ॥ येयजाः इत्तुयैः
अमानास्यापः ॥

अमावास्यायाः षष्ठिः अमविश्या ६० वत्स ।

अथोपांशुअमानास्यायतेदेवाजदधुर्भागधेयममावात्येसंवसंतोमहिता॥
सानोयज्ञपिष्टरिबिम्बगारेरधिन्नोर्धेहिसुभगेसुवीरादुत्पुपांघोयैः
नो॥ अमानास्याद्दधीरसीत्यनुमंजणे॥ अमानास्यापे स्वाहा॥ कामाय
स्वाहा॥ अगत्येताहांदुत्पमावासेष्टिः॥ ३॥ शोभते प्रातरग्निहोत्रेदु
त्वायाः पुरस्तादित्यादिअमुककाम न इमसोऽष्ट्यामह्ये॥ अहोरात्रान्दमा
सान्मासान्क्रतुत्वंसंवत्सरं च इमसः सायुज्येऽसलोकतानातिकाम इति
ना॥ त्रयोविंशतिकपालानिस्त्राली मेक्षणवासादपेत॥ आग्नेयनिरूप्या
चंद्रमसे प्रतिदशायेनुष्टनिर्वपामीतिपुल्लोशांनिरूप्यानुमत्येनिर्वपे
त्॥ आग्नेयस्याक्रपालान्युपधायपंचदशोपदध्यात्॥ दक्षिणतश्चतु
रत्नत्विंशकानुपधायोत्तरतस्त्रीण्युपदध्यात्॥ अहनिहविशसादनात्

24

चंद्रमंसः प्रहोदक्यायाः पि-चन्द्रमासः दृश्यः ०५

रुक्मा उदिनचंद्राग्नेयांतेन कर्मणा प्रत्यर्चयेत् चंद्रमसं प्रतिदृश्याय अत्र
 हि ॥ नवीनवोमयति जायमानो न्हा केतु रुक्मा मत्स्यग्रे ॥ भाग देवेभ्यो विद्
 धात्वा यन्त्र चंद्रमास्तिरतिदीपमायौ चंद्रमसं प्रतिदृश्याय ज्ञायेत् ॥ हे चंद्र
 मसं प्रतिदृश्याय वा दित्वा अष्टमायेत्यायं न यमक्षित मक्षितयः पितृति
 तेन नो राजा वरुणो ह्यस्ति राध्याय यतु पुन न स्य गोपा यो ३ चंद्रमसं
 स्वाहा ॥ प्रतिदृश्याये स्वाहा ॥ अहोरात्रेभ्यः स्वाहा अर्धमासेभ्यः स्वाहा ॥
 मासेभ्यः स्वाहा ॥ ऋतुभ्यः स्वाहा ॥ सवत्सराय स्वाहा ॥ चंद्रमसं धिः ॥ ३३ ॥
 मा-पुरस्तादित्वा हि अमुक काम अहोरात्रे ध्यायस्व ॥ अहोरात्राति मदा
 तदनवाप्यत्व काम इति वा ॥ अथो कपालानि स्वात्स्यो मेक्षणे प्रणीते सु
 कुरुष्वात्री हि संमिश्रान्नये निरूप्या हो रात्राभ्यानुष्ठे निवर्षामोति
 स कुरुक्षेत्रादिमयः भूकुरुक्षेत्राः सवत्सरादिभ्यः अर्चयेत् अहोरात्रेन अन्नमति

तानेव चासादयेत् ॥ अथ प्रणीय एकेन वत्सेन दुत्य मानयोः श्वेतरुष्णयो
 र्धतवत्साजीववत्सायोमयोपि प्रणयेत् ॥ पयः प्रणेष्यामीत्याह ॥ नि
 रूपायु मत्से निर्वपेत् ॥ आग्नेयं कपालान्युपधाय स्वात्स्यातिरः पवित्रं प्र
 णीतं पय आनीय भवासीतितामधि ॥ अत्र्यानु मत्सेतामधि अयेत् ॥ अ
 हनिहविरासादनांते रूक्षा अस्तमेन प्रचरेत् ॥ अहोरात्रयोः संधावव
 निर्वापे प्रचरेनां ॥ आग्नेयांते अहोरात्राभ्यामनुब्रूहे हिये विरूपे समन
 सासम्ययं तीसमानं तंतुं पश्चिंतातिनां ॥ विष्टु प्रभू अनुब्रूविष्यतोदयेते
 नोनक्षत्रे हयमागमेतोः अहोरात्रे यज ॥ येऽहोरात्रवपेदनी ब्रह्मणा
 संविरानाः सुखसादेव नीतिरधाना ॥ अहोरात्रे हविषा यधयंतीति
 पाप्मानमतिमुक्तमागमेमा नोऽहोरात्राभ्यामिदं ॥ अहोरात्रयोः

सायमग्निहो
 त्रं दुत्सा

२३

अहोरात्रयोः संधावव निर्वपेत् ॥ आग्नेयं कपालान्युपधाय स्वात्स्यातिरः पवित्रं प्र
 णीतं पय आनीय भवासीतितामधि ॥ अत्र्यानु मत्सेतामधि अयेत् ॥ अ

अथ हि

रहं प्रप्रयायः अहेत्याहा रात्रिये स्वाहा ॥ अतिमुक्तये स्वाहा ॥ अन्यत्सपं
 रसवित् ॥ इत्यहोरात्रे ॥ ॥ तस्यामेवरात्रावुपसः संध्याः पुरस्ता
 दित्यादिअमुककामउपस्येष्वायस्ये ॥ समानानां प्रियवत्सु भगवत्का
 महतिषा ॥ अथैकपालानि स्वात्स्यात्सोमे सण्ये चासादयेत् ॥ आग्नेयं नि
 रूपायु पसेजु चं निर्वपामीति निरूपायु मत्से निर्वपेत् ॥ उपसः कावे
 आग्नेयेन प्रनयं चरोरवधनाहो उपसोऽनुब्रूहे ॥ प्रत्युवदत्सायतीय
 खंतीदुहितादिवा ॥ अपोमहीरुतेन चक्षुषा तपो ज्योतिष्मणो तिस्र
 रोऽपसं पज ॥ येऽहोऽपसमुदुक्षियाः सच ते सूर्यः सनाउधनक्षत्र
 यिमत् ॥ तदेदुषोयु पिसूर्यस्य न संमत्ते न गमे मही ॥ येऽपस इहं

अथ हि

जयादि

देवते

ए

२

उपसर्गः प्रप्रजया न उपसे स्वाहा॥ अष्टये स्वाहा॥ अष्टये स्वाहा॥ अष्टये स्वाहा॥
 अष्टये स्वाहा॥ अष्टये स्वाहा॥ शेषं सर्व्वनत्॥ मध्यं मकाळ प्राप्नोते धेवा
 निष्ठु अग्निहोत्रहोमः इत्युपपेठिः॥ अष्टये स्वाहा॥ अष्टये स्वाहा॥ अष्टये स्वाहा॥
 अमुककामेन क्षत्रं ध्यायस्ये॥ मनुष्याणां नक्षत्रं तुल्यं भवनं का
 मरुतिना अष्टौ कपाला निष्ठा ल्यो मे क्षणे च सादयेत्॥ आग्नेयं निरूप्य
 नक्षत्राय जुष्टं निर्व्वपामीति निर्व्वपेत्॥ यजमानस्तद्वत्पति॥ यथा त
 देवानां प्रसन्नं महं मनुष्याणां भूयासमिति ततोऽग्निं हतारं मित्वादि
 ततोऽनुमत्ये निर्व्वपादि हविरासादनात् अहं निरुक्त्वा होमकाळे ते
 धेवाग्निष्ठु अग्निहोत्रं हुत्वा उदितं पुनस्तत्र उहोतरे हीत्यादि॥
 मया ते नक्षत्राया उब्रूहि॥ तन्नो नक्षत्रं मधि मे दानं प्रतेज उच्यते

नक्षत्रस्य प्रि० नक्षत्रमिदं० दत्तं०

त॥ उपयस्य मिहागमोऽनक्षत्रं यज॥ ये हे नक्षत्रं प्रनक्षत्रा मदेवाये द्रव्यं
 उह्वामिदं॥ सनः सविता सुवत्समि पुष्टिं वीरवत्तमा॥ अत्र नक्षत्राय द
 नक्षत्रं स्वाहा॥ प्रप्रजया न॥ नक्षत्राय स्वाहा॥ उदये तत् स्वाहा॥ उदये तत् स्वाहा॥
 उदिताय स्वाहा॥ हस्ते स्वाहा॥ भस्ते स्वाहा॥ भ्राजसे स्वाहा॥ तेजसे स्वाहा॥
 तपसे स्वाहा॥ ब्रह्मवर्चसाय स्वाहा॥ शेषं सर्व्वनत्॥ इति नक्षत्रादिः॥ ३५॥
 ततो पररात्र्योऽष्टये स्वाहा॥ अष्टये स्वाहा॥ अष्टये स्वाहा॥ अष्टये स्वाहा॥
 समानानां प्रतिष्ठात्वं कान् इति वा॥ अष्टौ कपाला निष्ठा ल्यो मे क्षणे च सादये
 त्॥ आग्नेयं निरूप्य स्तूपं यथि नक्षत्रे भ्यो जुष्टं निर्व्वपामीति निर्व्वपेत्॥ यथा त
 त्वा निर्व्वपेत्॥ हविरासादनात् प्रागुदयात्कृत्वा उदितं सूर्ये ते धेवाग्निष्ठु
 अग्निहोत्रं हुत्वा होतरे हीत्यादि॥ आग्नेयांते॥ स्तूपं यथि नक्षत्रे भ्यो उब्रू

सर्व्वेदया न
 देवयरेत

सर्व्वे नक्षत्राणां

कायादि

देवते

ए

उपसर्गः प्रप्रजयाच-उपसर्गस्वाहा॥ अष्टये स्वाहा॥ सुषुष्ये स्वाहा॥ उद-
 ते स्वाहा॥ अष्टये स्वाहा॥ शेषं सर्व्वन्त॥ मध्यं मकाळं प्रातौ तेष्व-
 निष्ठु अग्निहोत्रहोमः॥ इत्युपसर्गः॥ ३॥ अष्टये स्वाहा॥ पुरस्तादित्यादि
 अमुककामो न क्षत्रं ध्यायस्ये॥ मनुष्याणां नक्षत्रं तुल्यं भवनको-
 मरतिना अष्टौ कपाला निष्काल्यो मेक्षणे वा सादयत्॥ आग्नेयं निरूप्य
 नक्षत्राय जुष्टं निर्व्वपामीति निर्व्वपेत्॥ यजमानस्तद्वत्पति॥ यथा त-
 देवानामस्मिन् महं मनुष्याणां भूयासमिति ततोऽग्निं हनारमित्यादि
 ततोऽनुमत्ये निर्व्वपादि हविरासादनांत अह्निरुत्वा होमकाळे ते-
 ष्वग्निं सु अग्निहोत्रं हुत्वा॥ उदिते सुनक्षत्रे पुनरुदिते हीत्यादि॥
 अग्नेयांते नक्षत्राया उब्रूहि॥ ततो नक्षत्रं मस्मिन्नात्र मनेज उच्यते

३०

नक्षत्रं स्वस्ति नक्षत्रं मिदं यत्नः

त॥ उपयत्तमिहागमो नक्षत्रं यज॥ येशे नक्षत्रं प्रनक्षत्रापदेनायं द्रव्यं
 उदं हवामहे॥ सनः सविता सुवत्सनि पुष्टिरां वीरवत्समाश्चौ नक्षत्राय दे-
 नक्षत्रं स्वाहा॥ प्रप्रजयाच॥ नक्षत्राय स्वाहा॥ उदं ध्यते स्वाहा॥ उदं ध्यते स्वाहा॥
 उदिताय स्वाहा॥ हरसे स्वाहा॥ भरसे स्वाहा॥ भ्राजसे स्वाहा॥ तेजसे स्वाहा॥
 तपसे स्वाहा॥ व्रसवर्चसाय स्वाहा॥ शेषं सर्व्वन्त॥ इति नक्षत्रोदितः॥ ३॥
 ततोऽपररात्रं यौः पुरस्तादित्यादि अमुककामः सोऽयं नक्षत्रं ध्यायस्ये॥
 सनानां प्रतिष्ठात्वं कान्दतिवा॥ अष्टौ कपाला निष्काल्यो मेक्षणे वा सादय-
 त्॥ आग्नेयं निरूप्य सूर्याय नक्षत्रे भ्यो जुष्टं निर्व्वपामीति नक्षत्रं निरूप्य अनुम-
 त्ये निर्व्वपेत्॥ हविरासादनांतं प्रागुदयात्कृत्वा उदिते सूर्ये तेष्वग्निं सु
 अग्निहोत्रं हुत्वा होतरे हीत्यादि॥ आग्नेयांते॥ सूर्याय नक्षत्रे भ्यो उब्रू-
 र

सर्व्वं द्रव्यं न
 रं प्रचरत

सूर्यं नक्षत्राय

हि॥ उडुसंज्ञातवेदसंदेवंवहंति केतवः॥ दृशो विभ्रायसूर्योऽसूर्यनक्षत्रा
 णियत्रा॥ येऽहे सूर्यनक्षत्राणि वित्रेदेवानां मुदगादनीकचक्षुर्मित्रस्य
 वरुणस्याग्नेः॥ आप्राद्यावापृथिवी अंतरिक्षं सूर्योऽसा जगते स्तु
 षश्चाश्चोऽ॥ सूर्यायि नक्षत्रेभ्य इदं सूर्यायि नक्षत्राणामहे प्रप्रजया
 च॥ सूर्यायि स्वाहा॥ नक्षत्रेभ्य स्वाहा॥ प्रतिष्ठायै स्वाहा॥ शेषं पूर्ववत्॥
 इति सूर्यनक्षत्रेष्टिः॥ २५॥ ॥ तदानीमेवयाः पुरस्तादित्यादि अमुककामो
 दित्येष्ट्यामहे॥ अस्याप्रतिष्ठाकाम इति॥ अष्टौकपालानि स्वात्म्यो मेक्षणं चासा
 दयेत्॥ अग्नये निरूप्यादित्येष्टं निर्वपामीति चरुनिर्वपानीति चरुनिरूप्या उमस्ये
 यत्॥ आग्नेयांते॥ अदित्यां तु ब्रूहि॥ अदिति न उरुष्यत्वेदिति॥ शनये
 उतु॥ अदितिः पात्रं हसोऽदितिं यज॥ येऽहेदितिं महीभूतु मानरं

ज्यादि

अदितिमा ३५६

अदित्याः प्रि० अदितिः

सूर्यनक्षत्राणां मृतस्य पत्नी मयसे दुवमे॥ तु विस्त्राजयजरं तं मुकुचीं सुशर्माण
 मदितिं सुप्रणीतौ बौ॥ आदित्या इदं आदित्या अहं दयज्यया इह सोम
 येय॥ आदित्ये स्वाहा॥ प्रतिष्ठायै स्वाहा॥ शेषं पूर्ववत्॥ इत्यादित्येष्टिः॥
 तदानीमेवयाः पुरस्तादित्यादि अमुककामो विल्वीष्ट्यामहे॥ यत्ततः
 तिष्ठाकाम इति वा॥ अष्टौकपालानि स्वात्म्यो मेक्षणं चासादयेत्॥ आग्नेय
 निरूप्य विल्वेष्टं निर्वपामीति चरुनिर्वपानीति चरुनिरूप्या उमस्ये
 यत्॥ आग्नेयांते विल्वेष्टं ब्रूहि॥ इदं विष्णुविचक्रमेत्रे धामिदं
 पदं॥ समुद्रमस्य पामुरो विष्णुं यज॥ येऽहे विष्णु प्रतद्विष्णुस्तव ते
 र्याय मृगानभीमः कुचरोगरिष्ठान्यस्योरुषु निषु विक्रमणे धविह
 यंति सुवना निविधाश्चो विल्वेष्टं॥ विल्वोऽहे॥ प्रप्रजया च॥
 विल्वे स्वाहा॥ यस्त्याय स्वाहा॥ प्रतिष्ठायै स्वाहा॥ शेषं पूर्ववत्॥

विल्वमा ३५७

ज्यादि

परदिनेरुपमिष्टिचितिप्रदीपः इतिवेसवी (६) ॥ ३॥ अथोक्तं ऐंशमेवपञ्चनायने
 तवेस्थानरीयातल्लाने कुर्यादितिचंद्रिकाया मुक्तं ॥ याः पुरस्तादित्यादेन ह्यत्रस
 त्रौतरांगपञ्चस्यनेवस्थानरीयापहमे ॥ इदंराफपालानामेवासादनां अ
 नये वेस्थानरायजुष्टनिर्वाणोत्पेयनिर्वाणः अग्नयेवेस्थानरायसु पाशुअ
 उग्ररहितुः ॥ वेस्थानरो अजीजनदग्निनिव्यसोमतिः ॥ ह्यमादधान
 कोनसादसु पाशुओं इत्युच्यते ॥ अग्निवेस्थानरसु पाशुयजसुच्यते ॥ ये
 हेरसुच्यते ॥ अयोपाशुअग्निवेस्थानरपृष्टोदिविष्टोअग्निः पृथिव्यापृष्टो
 विद्याओषधीराविवेशवेस्थानरः सहसापृष्टोअग्निः सनादिवासरिषः
 पातुनकांश्चो इत्युच्यते ॥ अग्नयेवेस्थानरायदे ॥ अग्नेवेस्थानरस्या
 हेदेवयज्यथाशुचिः पूतोमेध्याविषाभात्रस्तपुर्वस्वन्नादामयासे
 अन्वाहयमासाद्यहिरण्यं दद्यात् ॥ अग्न्याहिरण्यं तनामृतत्वमितिप्र

२९

तियह ॥ पुनरात्मपञ्चरात्रं प्रकृतियत् ॥ ततः अनेन न ह्यत्र सत्रेण यत् प्रकृत्यः
 त्रीयतां इतिवेस्थानरीयाः ॥ ३ ॥ ततः सति प्रकृत्यति क्रमेपाथिकृतिपिष्टित
 ल्लाने रणदुतिवाहुवातिकांतदशं रूपांभासोकुयति ॥ अतिसूनातुसा
 रेनसूत्रेष्टिनिरूपणं ॥ अकारोत्पमनतेनपकारोत्तेननुच्यते ॥ इतिश्रीम
 रापदेवसूनुनांतदेवेनकृतानक्षत्रसत्रप्रयोगः समाप्तः ॥ नवपक्षाधि
 कारल्लानः त्रयामाकात्रीहकोपवा ॥ न्नाश्रीयातानहुवेवशेषेयनियमः ॥
 तः ॥ १ ॥ सर्वाधानीतथाप्यहाधानीवाप्यावसथ्यकः ॥ परस्परंतुभुजीयु
 रविरुधारायामता ॥ २ ॥ प्रलयेपिदिरुहानांभोजनेमहतीसति ॥ कदा
 चिकुरुतेभुक्तिमित्रविदांसमान्वरेत् ॥ ३ ॥ इति श्रीरुद्राचरणसूतः ॥

5. 11. 80
Rajiv

